

og specialklasselærer at være til stede i klasselokalet sammen. Men det har vist sig yderst frugtbart. Steinerskolernes klasselærersystem er på mange måder unikt og har mange fordele, særligt den tætte forbindelse mellem børn, forældre og klasselærer. Men klasselæreren står lidt ensom på sin post foran klassen. Det kan være givende at have en kollega til at betragte sin undervisning, og måske komme med konstruktive forslag til ting, som kan gøres anderledes og bedre. Der har jeg også haft stor glæde af at have Ruth med i klassen!

Forældre til de lidt langsommere børn spørger ofte: "Er der ikke en skole specielt for vores børn, hvor man kan tage bedre hånd om dem? Oftest svarer vi og vores tilknyttede skolepsykolog nej! De langsommere elever er for dygtige til en egentlig specialklasse, samtidig er det tydeligt, at de har svært ved at håndtere det, der foregår i en normalklasse. Derfor er det en god løsning at give ekstra støtte i en normalkole.

Det sociale aspekt

Et vigtigt element i denne problematik er det sociale aspekt. Børnene i en klasse er knyttet socialt stærkt til hinanden. Selvfølgelig i forskellige grupperinger. Hvis man forestillede sig, at nogle børn trækkes ud af klassen, så vil der opstå sociale "huller". Socialt er denne gruppe elever helt på niveau med deres klassekammerater, desuden er de medbærere, når vi har idræt, musik, sløjd, håndarbejde, maling, eurytmi, orkester mm.

Vi mennesker er vidt forskellige. Disse forskelligheder skal vi have repræsenteret i en klasse. Selvfølgelig er der grænser for, hvad en klasse kan rumme. Min erfaring er, at vi som Steinerskole har en pædagogik, som muliggør, at vi oftest kan beholde disse børn i klassen til gensidig gavn og glæde.

Kurt R. Christensen, klasselærer 6. klasse, Rudolf Steiner Skolen i Odense

STEINER- PEDAGOGISK LÆRER- UTDANNING – HVA ER DET?

I Oslo er det en egen profesjonsutdanning for steinerpedagoger med lærerlinje og førskolelærertilinje. Rudolf Steinerhøyskolen (RSH) ble etablert i 1981 og tilbyr i dag en treårig bachelorgrad med mulighet for utvidelse til mastergrad. Nå vil høyskolen utvide profesjonsutdanningen med et fjerde år.

Etter de nedslående resultatene i evalueringen av norsk lærerutdanning i offentlig regi, har søkelyset på lærerutdanning fått økt politisk interesse og aktualitet. Det snakkes blant annet om "praksissjokk" med stor avstand mellom teori og praksis, og om ledelsesutfordringer på alle nivåer. Hva er status for den steinerpedagogiske lærerutdanningen? På hvilken måte representerer den et alternativ til den offentlige?

AV ELI TRONSMO

Undersøkelser

For tiden gjøres det en undersøkelse ved RSH der tidligere studenter blir bedt om å gi tilbakemeldinger om lærerutdanningen. Undersøkelsen er en del av høyskolens kvalitetsrutiner. Målet er å få innsikt i tidligere studenters erfaringer og refleksjoner knyttet til gjennomføringen av egen utdanning, og til utdanningens relevans for yrkesutøvelsen. I tillegg inneholder undersøkelsen en del spørsmål om hvordan de uteksaminerte studentene holder seg faglig oppdatert etter endt utdanning. Foreløpige tall gir positive indikasjoner: – Tidligere studenter rapporterer at de er fornøyde med jobben sin og med utdanningen de har fått. De ville valgt samme utdanning og sted på nytt – og har fått stort utbytte av utdanningen som de gjennomgår. De vurderer som meget eller svært god, sier Arve Mathisen som har ledet undersøkelsen. Den endelige rapporten foreligger ennå ikke, og de foreløpige tallene er basert på en svarprosent på 55. Ettersom datainnsamling fremdeles pågår blir svarprosenten i sluttrapporten langt høyere.

På sosiologisk institutt ved Universitet i Bergen

sitter stipendiat Lise Granlund og gjør en annen studie. Hun skriver på en doktoravhandling hvor hun sammenligner lærerutdanningene på RSH og Høgskolen i Oslo (HiO). For tiden samler hun inn data og mener det er for tidlig å trekke noen generelle slutninger, men sier: – En viktig forskjell er at på RSH har man en felles forståelse for hva som skal ligge til grunn for praksis både når det gjelder fagvalg, nivå og metode. Slik vet studentene mer om hva de skal gjøre når de kommer ut i praksis. De har fått en øvelse i å tenke elevens alder i forhold til valg av stoff og metode. På HiO har man større frihet til å prøve

FOTO GJENNOM HELE ARTIKKELEN: SINDRE KINNERØD. FLASH STUDIO ANS

ut ulike metoder og tilnærminger, og kan slik raskt fornye seg, men samtidig gir dette kanskje en usikkerhet i det å begynne egne valg og hvordan man skal gå fram. Kanskje blir man også mer avhengig av de erfaringene læreren man jobber med ute i praksis har, svarer Granlund.

Profesjonsutdanning

– Lærerutdanningene ved RSH er praksisnære profesjonsutdanninger med fagkunnskap og menneskekunnskap i sentrum, forteller Marianne Tellmann, studieleder for bachelorprogrammene. Dyktige og begeistrede lærere er et kjennetegn på en god skole, uansett pedagogisk grunnsyn, og studiet skal gi unge lærerstudenter motet som trengs for å være pedagog. I tillegg kommer at det overordnede målet for steinerpedagogikken er å skape undervisningskunst – kunst i samme forstand som i 'legekunst' og 'ingeniørkunst', sier Tellmann og fortsetter:

– For å bli en god kunstner på sitt felt trengs kunnskaper, ferdigheter, strategier for selvstendig øvelse, kritisk refleksjon og innsikt i eget forbedringspotensial. En må rett og slett øve seg mye. Å forstå pedagogisk arbeid som kunst kan høres pretensiøst ut, men vi mener det gir en betydelig horisont til lærerens profesjonsforståelse. At undervisning blir kunst betyr alt annet enn at innhold og metode overlates til innfall og tilfældigheter. Det betyr å stå modig, ansvarlig og skapende i det direkte møtet med elever og fag og bruke sine kunnskaper og ferdigheter på stadig nye måter. Og her er vi ved et annet kjennetegn ved lærerutdanningene ved RSH, sier Tellmann: rom og tid for læreprosesser som skjer mellom mennesker. Det er i møter mellom mennesker at vi blir faglig skapende, nysgjerrige, selvkorrigerende eller begeistret. Dette er viktig for en lærer å ha forståelse for, i tillegg til egen faglig fordypning, hevder Tellmann.

Kunnskap om menneskelig vekst

I utdanningen er det to hovedområder som er gjenstand for skoloring. På den ene siden er det kunnskap om barn, om barns utvikling, behov og plass i samfunnet. På den annen side er det fagkompetanse: – I steinerpedagogikken har et hvert fag en dobbel begrunnelse. Elevene må lære

ferdigheter i regning og andre fag fordi det har en nytteverdi, og lærerens oppgave er å legge til rette for kunnskapstilegnelse. Men vi er også opptatt av fagenes betydning som grunnlag for menneskelig vekst. Det stiller krav til at læreren utvikler innsikt i både fagenes og elevenes vekstpotensial.

I lærerutdanningen legges det stor vekt på hvordan skoleløpet skal utgjøre en helhet og at fagene i skolen skal henge sammen: – Det er i stor grad vektlegging av fagdidaktikk her, forklarer Tellmann. – Vi utdanner allmennlæreren som har blikk for sammenhenger og samspill mellom ulike fag; også for betydningen av de fagene han ikke underviser i. Tellmann mener at dette ikke står i motsetning til kravet om fagkunnskaper hos den enkelte lærer.

Rekruttering

– *De siste årene har det vært en massiv økning i utdanningsinstitusjoners markedsføring. BI bruker i underkant av 40 millioner årlig. Hvordan rekrutterer dere studenter?*

– En del av studentene her har selv gått på steinerskolen og derigjennom fått et ønske om å bli lærer. Vi har et beskjedent markedsføringsbudsjett, men prøver å være synlig tilstede på utdanningsmesser og via annonser og nettstedet. Ellers er det først og fremst jungeltelegraphen som gjør at studentene får vite om oss. Vi vil formidle at læreryrket er et utviklende, interessant og morsomt yrke, i tillegg til å være krevende og ansvarsfullt, sier Tellmann.

Hva sier studentene?

Andre års student ved lærerlinjen på RSH, Vilde Flodda, gikk først et år på den statlige lærerutdanningen ved HiO. Hun synes det er interessant å ha vært i begge utdanningsinstitusjonene: – Vi lærte utvilsomt mye bra på HiO. Om jeg skal si noe om ulikhetene handler det for min del om at undervisningen og forelesnin-

gene på RSH er mer praksisnære. Her vektlegges i stor grad ulike måter å legge opp den faktiske undervisningen. Det handler om å "smi" fagene med tanke på hvordan de skal møte elevene. I tillegg opplever jeg nok at spørsmålet "Hvorfor" har større plass her. Det er hele tiden rom for å se på de bakenforliggende problemstillingene som knytter seg til faget, barnet og samspeillet mellom disse, sier Flodda. På spørsmål om det er noe hun er kritisk til ved sin nåværende utdanningsinstitusjon svarer hun: – Det er selvsagt styrker og svakheter ved begge. Det er alltid mye man skulle lært mer om. For min del kunne jeg tenke meg at vi hadde hatt større grad av pedagogisk idéhistorie og en grundigere gjennomgang av de grunnleggende pedagogene i nyere tid. Da jeg begynte her var jeg skeptisk til omfanget av de kunstneriske fagene. Men her har jeg endret mitt standpunkt radikalt! Jeg mener å se at det er virkelig gode pedagogiske begrunnelser for at det kunstneriske aspektet ved undervisningen

ivaretas, sier Flodda.

Førsteårsstudent Mikael Jedhamre flyttet fra Sverige for å begynne på RSH. Han gleder seg til å bli steinerskolelærer. – I Irland kom jeg for noen år siden i kontakt med noen veldig interessante mennesker med tilknytning til steinerskolen. Det inspirerte meg til å gå samme veien, forteller han. Jedhamre, som ikke kjente noen andre i Oslo da han flyttet hit, trekker frem det sosiale livet ved skolen som betydningsfullt: – Spredningen i alder og bakgrunn gir et rikt sosialt liv her. I tillegg er høyskolen dyktige på å lage tverrfaglige møtepunkter, sier han. Og faglig? – For meg som ikke har gått på steinerskolen gjenopplever jeg på et vis fagene på nytt, forteller han ivrig. – Jeg blir truffet og begeistret på en helt ny måte. Denne erfaringen gjør at ikke bare fagene, men *hvordan* de formidles, blir en kilde til inspirasjon, avslutter han.

LETT PÅ TRÅDEN? Initiativ for økt bevissthet om Elektromagnetisme

AV RALPH RAPHAEL KLEIMANN

I løpet av bare noen få måneder har Norge opplevd en kraftig oppvåkning rundt bruk og bivirkninger av elektromagnetisme. Aftenposten og andre riksaviser har kommet med reportasjer om el-overfølsomme barn, om foreldrenes kamp mot ignoranse og arroganse og om tvilsomme politiske avgjørelser unntatt offentligheten. En forfriskende respektløse NRK-journalist (tidligere steinerskole-elev) har gjennom dokumentarprogrammet "Brennpunkt" i NRK; "Kampen om Grenseverdiene", satt søkelys på samarbeidet mellom mobilindustrien og beslutningstagere på internasjonalt nivå. Samtidig begynner stadig flere ansatte innen mobil- og databransjen å bli oppmerksomme på fenomenet, til dels på grunn av markante helseplager.

I mitt arbeid som terapeut får jeg stadig flere henvendelser fra mennesker som sliter med virkningene av elektromagnetisme på egen kropp. Kanskje er det slik som en Telenor-ansatt nylig sa til meg (i det han glemte at han egentlig hadde som formål å selge meg et mobilt bredbånd): Det blir bare mer og mer 3G, Turbo 3G, 4G, Tetra, og om fem år finner vi ut hvor farlig dette er og rister på hodet over hvor naive vi har vært.

Som på femtitallet da man med stor begeistring brukte radioaktive stoffer i selvlysende vekkerklokker og røntgen i skobutikken for å finne ut størrelsen på føttene.

Et tidsbilde

Ved slutten av sitt liv skrev Rudolf Steiner vistnok et slags åndelig testament for senere generasjoner, følgende:

I den naturvitenskapelige tidsalder, som

begynte på midten av 1800 tallet, glider menneskenes kulturvirksomhet gradvis inn i de nederste områdene i naturen; og ikke bare det: den sklir inn *under* selve naturen. Teknologien blir *Under-Natur*.

Dette krever at mennesket, gjennom egen opplevelse, finner en åndserkjennelse hvor han hever seg like høyt i *Over-Naturen* som han gjennom *under-naturlig* virksomhet synker under naturen. Derved skaper han i sitt indre den nødvendige kraft for å *ikke* synke ned.¹

Vi står overfor følgende fenomen: På samme tid som det "over-naturlige" er blitt et akseptert tema i mediene, er det "under-naturlige" blitt et selvfølgelig bakgrunnstepp. Vi lever i Snåsamannens og mobilmastenes tidsalder.

Og det er ikke bare savn etter det åndelige som kjennetegner vår tid; det foreligger i stadig økende grad evne til å bevege seg i den over-naturlige verden, kanskje aller mest hos unge mennesker:

- å tenke imaginativt
- å kommunisere telepatisk og lytte inspirativt til en indre stemme
- å smelte sammen, å være intuitivt ett med andre vesener på godt og vondt

Det er ikke vanskelig å se hvordan en økende grad av overnaturlige "talenter" har sine teknologisk ("under-naturlige") speilbilder:

- i TV, Video og Billedbearbeidelse
- I I pod-fenomenet og mobil musikk
- Tendensen til å smelte sammen menneske og maskinen og dette ikke bare ved å tilpasse maskinen til mennesket (brukervennlige touchpads, maskiner som leser din håndskrift og lytter til din stemme) men også omvendt: Mikrochips som implanteres under huden og knytter data-teknologi direkte til hjernes nerveaktivitet.

Stilt overfor slike fenomener, og med en overbevisning om at likegyldighet rundt økende grad av elektromagnetisme vil kunne forårsake skader,

¹ Steiner, Rudolf: *Leitsätze* (nest siste)

har vi tatt initiativ til temaet "Elektromagnetisme og Bevissthet" innen Steinerpedagogikken.

- Vi ønsker en bred diskusjon om temaet, basert på erfaringer og teori
- Vi ønsker å informere, med bakgrunn i uavhengig internasjonal forskning
- Vi ønsker å stimulere til utvikling av pedagogiske opplegg som tar utgangspunkt i forskning og nye problemstillinger (fremfor forbud og benektning).

Vi bringer med oss steinerpedagogisk, antroposofisk og terapeutisk erfaring. Når det gjelder det spesifikt pedagogiske, spør vi:

Er det noen skoler eller barnehager som sliter med unormal eksponering for "elektro-smog" (mobilmast, høyspentledning og lignende i umiddelbar nærhet)? I så fall er dere ikke alene. Det eksisterer allerede flere foreldreinitiativer i slike strålingsbrennpunkt. Som eksempel kan nevnes foreldreinitiativet i Skien med over 170 deltagere på en søndag i januar – som sørget for at mobilantennene ble fjernet.

Lurer dere på om det kunne være klokt å installere trådløs internett i deres kontorer eller klasserom?

Erfaringer i mange kommuner viser at den lovpriste "wireless" i skolen både er kostbar og med mange svakheter. Av tekniske og helsemessige grunner har for eksempel Sola kommune bevisst valgt å beholde og rehabilitere kabel-nettverk i alle skoler.

Vi mener det en slik beslutning bør vurderes før det drysser inn med klager fra foreldre med el-allergiske barn! Har noen av dere erfaringer eller ideer for undervisningsprosjekter vedrørende elektromagnetisme, egnet for ungdomstrinnet og videregående? Igjen kan det lønne seg å dele erfaringer og ideer også med noen offentlige skoler som har gått foran med nyskapende prosjekter. Vi er åpne og takknemlige for alle konstruktive innspill.

Henvendelser kan rettes til undertegnede, Ralph Raphael Kleimann post@baldron.com (Tel . 64943577) for terapeutiske spørsmål og praktiske behov vedrørende målinger og utstyr, og Dr. med Sigurd Nes, sig.nes@online.no

Initiativgruppen vil i løpet av høsten arrangere helgseminar om temaet "Elektromagnetisme og bevissthet" med internasjonale forskere som Dr. Markus Osterrieder og Dr. Gunter Gebhard på Litteraturhuset i Oslo. Mer orientering om innhold og tidspunkt: www.baldron.com

Ralph Raphael Kleimann er tidligere steinerskolelærer i Tyskland og Norge, nå terapeut og entreprenør.

Nyttige adresser:

FELO (forening for El-overfølsomme):
www.felo.no
NMF (norsk miljøvernforbund):
www.nmf.no
www.bioinitiative.org
På tysk: Buergerwelle
www.baldron.com

ENGLISH LANGUAGE...
IRISH CULTURE
a rich experience...

TEENAGERS
3-WEEK SUMMER COURSES
July & August

ENGLISH TEACHERS
1-WEEK REFRESHER COURSES
May & October

EUROPE'S
WESTERN-MOST WALDORF SETTING

www.cels.ie
Clare English Language School
Oganneloe - Scariff - Co. Clare
Rep. of Ireland
alan@cels.ie
Tel: +353 61 923024

CLARE
ENGLISH
LANGUAGE
SCHOOL